

ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΤΕΥΧΟΣ 1

Γνωστικό Πεδίο: Ανθρωπιστικές Επιστήμες
Γνωστικό Αντικείμενο/επίπεδο εκπαίδευσης: Ηθική (Δημοτικό)

Επιστημονικός Υπεύθυνος:
Στυλιανός Βιρβιδάκης, Ομότιμος Καθηγητής ΕΚΠΑ

Επόπτρια/επόπτης:
Βάσω Κιντή, Ομότιμη Καθηγήτρια ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνος Κορναράκης, Καθηγητής ΕΚΠΑ

Συγγραφέας:
Στυλιανός Γκαδρής, ΕΔΙΠ Φιλοσοφίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Αξιολογητές:
Χαράλαμπος Βέντης, Αναπληρωτής Καθηγητής, ΕΚΠΑ
Εμμανουήλ Σίμος, Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Περιεχόμενα

Εισαγωγή για τον Φάκελο Υλικού της ΣΤ΄ τάξης του Δημοτικού. Οδηγίες για τη χρήση του υλικού.....	4
Θεματική ενότητα 1: Ποιος/ποια νομίζεις ότι είσαι;	6
Ποια νομίζεις ότι είσαι ... Έλια;	6
Θεματική ενότητα 2: Αν το μέλλον μας είναι προδιαγεγραμμένο, τότε, έχουμε πραγματικά επιλογές;	9
Η μηχανή Λαπλάς.	9
Θεματική ενότητα 3: Πώς μπορεί να μένουμε οι ίδιοι αν αλλάζουμε διαρκώς;	13
Το Μπλοπ.....	13
Θεματική ενότητα 4: Είναι ηθικά ουδέτερο να μην κάνει κανείς / καμιά τίποτα;	16
Να βοηθήσεις ή να μην βοηθήσεις;	16
Θεματική ενότητα 5: Είναι ο αυτοσεβασμός ανεξάρτητος από τον σεβασμό προς τους άλλους;.....	19
Η Σοφή Ζιο, ο Σοφός Λι και μπερδεμένος Πο.	19
Θεματική ενότητα 6: Μπορεί κάποιος να είναι υπεύθυνος για τις συνέπειες των πράξεών του, ακόμη κι αν δεν τις είχε προβλέψει;	23
Για όλα φταίει ο Ορφέας!	23
Θεματική ενότητα 7: Αν δεν ενδιαφέρεται κανείς για τους άλλους, είναι δυνατόν να ενεργεί ηθικά;.....	26
Ο κύριος Μανώλης, ο γιατρός.....	26
Θεματική ενότητα 8: Είναι αρκετό να γνωρίζω τι είναι σωστό να κάνω, για να το κάνω;.....	29
Ο Ολοι, η Κάποια, ο Κανένας και η Οποιαδήποτε.	29

Εισαγωγή για τον Φάκελο Υλικού της ΣΤ΄ τάξης του Δημοτικού. Οδηγίες για τη χρήση του υλικού.

Αγαπητά παιδιά

Στον Φάκελο Υλικού για το μάθημα της Ηθικής που έχετε μόλις ανοίξει θα συναντήσετε πολλές και διαφορετικές ιστορίες με ήρωες και ηρωίδες ανθρώπους που αναρωτιούνται για το ποιοι και ποιες είναι, για τις σχέσεις τους, όχι μόνον με τους άλλους ανθρώπους αλλά και με τα υπόλοιπα ζωντανά πλάσματα, τη συμπεριφορά τους, τι πράττουν, τι θα ήθελαν και θα έπρεπε να κάνουν, με έναν λόγο, ιστορίες με θέμα ηθικά ερωτήματα και διλήμματα.

Με αφορμή τις ιστορίες που ακολουθούν σας προσκαλούμε να μείτε στη θέση των ηρώων και των ηρωίδων και να αναρωτηθείτε τι θα κάνατε εσείς σε αντίστοιχες περιπτώσεις, τι είναι σωστό και λάθος, αλλά και τι συμβαίνει όταν δεν είναι ξεκάθαρο ούτε το σωστό ούτε και το λάθος, με στόχο να γνωρίσετε και να κατανοήσετε καλύτερα τον εαυτό σας, τις σχέσεις σας με τους άλλους ανθρώπους (αλλά και τα ζώα) και, τελικά, το πώς σκέφτεστε και πράττετε κάθε φορά.

Οι ιστορίες θα έχουν πετύχει τον στόχο τους αν καταφέρουν να σας παρακινήσουν να προβληματιστείτε, να απορήσετε δηλαδή, διότι η απορία μας αναγκάζει κάποιες φορές να σκεφτούμε και να διερευνήσουμε περισσότερο πράγματα και καταστάσεις, όπως εδώ, τις ιστορίες.

Πώς να χρησιμοποιήσετε τις ιστορίες;

1. Κατά πρώτον, υπάρχει μια μικρή εισαγωγή που θέτει τον προβληματισμό, τα προβλήματα που προκύπτουν από την ιστορία.

2. Ακολουθεί, η ιστορία. Μερικές φορές ολοκληρώνεται η αφήγηση και ακολουθούν οι ερωτήσεις ή επιπλέον ερωτήσεις και δραστηριότητες. Άλλες πάλι φορές παρεμβάλλονται ερωτήσεις προτού ολοκληρωθεί η αφήγηση. Σε αυτήν την περίπτωση καλείστε να συζητήσετε και να σκεφτείτε γύρω από την ερώτηση προτού ολοκληρωθεί η ιστορία.

3. Έπειτα, μετά το τέλος των ιστοριών, θα βρείτε ερωτήσεις, ασκήσεις ή επιπλέον δραστηριότητες.

4. Αρκετές από τις ιστορίες έχουν να πουν κι αυτές τη δική τους ιστορία, πού ή ποιος τις σκαρφίστηκε ή ποιοι και ποιες είναι οι πρωταγωνιστές ή οι πρωταγωνίστριες. Σε αυτήν την περίπτωση υπάρχουν επιπλέον

5. πληροφορίες που ίσως θελήσετε να χρησιμοποιήσετε ως αφορμές για σχέδια έρευνας (projects) ή για περαιτέρω αναζήτηση.

6. Κάθε ενότητα ολοκληρώνεται με κάποιες βασικές έννοιες της ηθικής που απασχολούν την κάθε ιστορία. Ίσως, βεβαίως, να έχετε σκεφτεί περισσότερες ή και να προσθέσετε άλλες. Σε αυτήν την περίπτωση έχει πάντοτε ενδιαφέρον η συζήτηση: Ποιες επιπλέον έννοιες θα προσθέτατε ή σκεφτήκατε αλλά και πώς φτάσατε σε αυτήν τη σκέψη.

Και πώς θα γίνει αυτό;

- Αν μπορείτε φτιάξτε έναν κύκλο ή τα θρανία σε σχήμα Π. Έτσι θα μπορείτε να βλέπετε όλα τα παιδιά.
- Μπορείτε να συζητήσετε τους κανόνες στους οποίους θα συμφωνήσετε για να μπορείτε να συζητάτε.
- Μπορείτε ίσως να χρησιμοποιήσετε ένα μπαλάκι ή ένα άλλο σύμβολο σαν «σκήπτρο του λόγου», το οποίο θα έχει στα χέρια του όποιο παιδί μιλάει.
- Διαβάστε την ιστορία φωναχτά. Ένα παιδί, με τη σειρά ή ο δάσκαλος ή η δασκάλα.
- Σταματήστε όπου υπάρχουν ερωτήσεις και σκεφτείτε. Ίσως να θελήσετε να συζητήσετε χαμηλόφωνα με συμμαθητές και συμμαθήτριες. Μετά, συζητήστε όλα μαζί.
- Ίσως να χρειαστείτε τον πίνακα για να καταγράφετε τις σκέψεις ή τις ερωτήσεις.
- Κάθε φορά που σκέφτεστε και συζητάτε είναι σημαντικό να αναρωτιέστε «γιατί», πώς δηλαδή φτάνετε στη γνώμη σας. Μπορεί να είναι κάτι που έχετε διαβάσει και γνωρίζετε ή ίσως κάτι που έχετε ακούσει και σας φαίνεται σωστό ή πάλι, μπορεί να σκεφτήκατε κάτι διαφορετικό.
- Μερικές φορές θα σας ζητώ να χωρίζετε σε δύο μεγάλες ομάδες και να στήνετε μια αντιλογία με επιχειρήματα, λόγους δηλαδή που να υποστηρίζουν τη μία ή την άλλη θέση. Στο τέλος κάθε αντιλογίας θα είναι χρήσιμο να συζητήσετε στην ολομέλεια για όσα ακούστηκαν.

Στο τέλος-τέλος κάθε μαθήματος, κρατήστε 5 ή 10 λεπτά να συζητήσετε αν βρήκατε κάτι ενδιαφέρον στην ιστορία ή αν ακούσατε κάτι ενδιαφέρον από τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης που δεν είχατε σκεφτεί προηγουμένως, αν αλλάξατε γνώμη ή όχι.

Θεματική ενότητα 1:

Ποιος/ποια νομίζεις ότι είσαι;

Εισαγωγικά: Έχεις αναρωτηθεί ποτέ για το τι κάνει εσένα ... εσένα; Μήπως τα εξωτερικά σου χαρακτηριστικά και το ύψος σου; Ή μήπως όσα μπορείς να κάνεις, οι ικανότητές σου; Μήπως είναι όσα σκέφτεσαι και θέλεις; Στο παρακάτω ποιηματάκι προβληματίζεται και η Έλια, τι κάνει εκείνη ... εκείνη! Ίσως όπως κι εσύ.

Ποια νομίζεις ότι είσαι ... Έλια;

Είμαι καλή;

Πώς το εννοείς αυτό Έλια;

Στο ποδόσφαιρο, για παράδειγμα. Εκεί είμαι καλή! Αλλά και όταν κάνω ζαβολιές. Εκεί κι αν είμαι καλή!

Κι όταν απαντάω καταλλήλως στον μικρό μου αδελφό που με πειράζει διαρκώς.

Εκεί είμαι, πράγματι, πολύ καλή!

Καμιά φορά, θα πρέπει να παραδεχτώ, μπορώ να γίνω εκνευριστική.

Εκνευρίζω τους γονείς μου και καμιά φορά τους φίλους και τις φίλες μου, το βλέπω.

Αλλά είναι κάτι που κάνω καλά, πολύ καλά, κι αυτό το ξέρω!

Να τους εκνευρίζω όλους εννοώ.

(Καμιά φορά εκνευρίζω και εμένα, τον ίδιο μου τον εαυτό).

Άλλοτε απλώς σκέφτομαι πώς να κάνω ζαβολιές.

Αλλά δεν τις κάνεις.

Όμως θέλω! Σκέφτομαι πώς να σε πειράξω...

Και το κάνεις...

Και μερικές φορές, δεν θέλω καν να ζητώ συγγνώμη.

Και δεν το κάνεις...

Μερικές πάλι φορές είναι θυμός. Ή λύπη ... ζήλεια ... παράπονο.

Και κάποιες φορές έχεις δίκιο.

Ναι. Και φωνάζω και αντιμιλάω και σωπαίνω και να σκάσω πηγαίνω.

Κάποιες όμως δεν έχεις δίκιο.

Ναι. Και φωνάζω και αντιμιλάω και δεν σωπαίνω και να σκάσω δεν πηγαίνω.

Και το κερασάκι πάνω στην τούρτα ... κάποιες φορές νιώθω άσχημα μετά.

Καμιά φορά βέβαια κάθομαι σιωπηλή. Και τότε κανείς πραγματικά δεν γνωρίζει αν είναι για καλό ή για κακό!

Να το πω όμως κι αυτό: Μέσα στη χαρά μου κάποτε ξεχνάω και τα βασικά! Να πω

μια καλημέρα και πώς είσαι και τι κάνεις. Σε ξεχνάω εντελώς! Κάνω μέρες ένα μή-
νυμα να στείλω ή πάλι... (ομολογώ): Ακόμη και να σε πεθυμήσω...

Άλλες φορές πάλι γίνομαι καλή στο να είμαι απλώς ... καλή.

Ανοίγω την πόρτα για εσένα, σε καλημερίζω και σου
χαμογελάω.

Καμιά φορά μοιράζομαι και πράγματα μαζί σου και μου αρέσει
να συζητάω.

Και τον μικρό μου αδελφό, θα του το πω, καμιά φορά:
τον αγαπάω!

Αυτό με κάνει πράγματι καλή;

Είμαι πράγματι καλή, πολύ καλή στο να είμαι τόσο πια καλή;

Μήπως δεν πρέπει να το λέω φωναχτά;

Ότι είμαι τόσο πια καλή;!

Αναρωτιέμαι: τι είδους άνθρωπος είμαι ώστε να κάμω τους άλλους άλλες φορές
χαρούμενους και άλλες λυπημένους, όπως κι αυτοί να κάνουνε αυτά σε μένα.

Και το ερώτημα: Τι είδους άνθρωπος είμαι εγώ;

Δραστηριότητα

Και τώρα η σειρά σου.

Η Έλια συζητά και σκέφτεται φωναχτά:

(α) Για τις δραστηριότητες που κάνει.

(β) Για όσα σκέφτεται / νιώθει και αποφασίζει να κάνει.

(γ) Για όσα σκέφτεται / νιώθει και αποφασίζει να μην κάνει.

Ερώτηση

Τι είδους άνθρωπος είναι η Έλια; Είναι 'καλή' ή όχι και τόσο 'καλή';

Επιπλέον ερωτήσεις

για να σκεφτείτε και να συζητήσετε.

Πότε είναι η Έλια «καλή» και πότε «όχι και τόσο καλή»;

- Όταν οι πράξεις της είναι «καλές»;
- Όταν οι πράξεις της είναι «ζαβολιάρικες»;
- Όταν οι πράξεις της δεν είναι και τόσο «καλές»;
- Όταν οι σκέψεις της δεν είναι «καλές»;
- Όταν οι σκέψεις / ή τα συναισθήματά της δεν είναι «καλές / καλά» αλλά δεν την οδηγούν στο να κάνει κάτι;
- Όταν οι σκέψεις / ή τα συναισθήματά της δεν είναι «καλές / καλά» και την

οδηγούν στο να κάνει κάτι;

Επιπλέον ερώτηση

Τι χαρακτηρίζει τελικά ένα «καλό» άτομο;

- Όσα κάνει / πράττει;
- Όσα σκέφτεται και πράττει;
- Όσα σκέφτεται αλλά δεν πράττει;
- Όσα νιώθει και το οδηγούν στο να πράξει;
- Όσα νιώθει αλλά δεν το οδηγούν στο να πράξει;

Βασικές έννοιες

Ταυτότητα. Εξωτερικά και εσωτερικά χαρακτηριστικά. Συναισθήματα. Επιθυμίες. Σκέψεις.

Θεματική ενότητα 2:

Αν το μέλλον μας είναι προδιαγεγραμμένο, τότε, έχουμε πραγματικά επιλογές;

Εισαγωγικά: Καμιά φορά ίσως σκεφτόμαστε πως θα θέλαμε να γνωρίζαμε το μέλλον. Για πολλούς λόγους. Αλλά τι θα γινόταν αν πραγματικά γνωρίζαμε το μέλλον; Θα μπορούσαμε να το αλλάξουμε; Ή θα ήταν όλα προδιαγεγραμμένα; Άρα όλα όσα θα συνέβαιναν δεν θα μπορούσαν να είναι και αλλιώς, κι εμείς απλώς δεν θα μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα για αυτό; Έτσι όμως, αν όλα είναι προδιαγεγραμμένα, πώς θα μπορούσαμε να αποφασίσουμε να πράξουμε διαφορετικά, να προλάβουμε κάτι ή να μην κάνουμε κάτι; Και τελικά, ποιος ή ποια θα έφερε την ευθύνη για όσα πρόκειται να συμβούν ή για όσα έχουν ήδη συμβεί;

Η μηχανή Λαπλάς.

Η μηχανή Λαπλάς μπορεί να προβλέψει το μέλλον ... και κανείς ή καμία δεν μπορεί να ξεφύγει από το μέλλον του ή το μέλλον της.

Η Ηλιάννα βρήκε πεταμένη στα σκουπίδια μια παράξενη μηχανή, με κουμπάκια, καλώδια και λυχνίες ... πρέπει να είναι παλιά. Αλλά η Ηλιάννα μαζεύει παλιά αντικείμενα. Τα συντηρεί και τα διορθώνει, όσο μπορεί. Καμιά φορά ζητάει τη βοήθεια της μητέρας της που είναι ηλεκτρολόγος κι αυτή η μηχανή είναι ηλεκτρονική.

Θα την καθαρίσει. Θα τη συντηρήσει. Ευτυχώς δεν είναι πολύπλοκη η μηχανή. Θα αλλάξει μερικές μικρές λυχνίες και ... θα τη βάλει στην πρίζα. Ίσως αυτό το τελευταίο να μην έπρεπε να το έχει κάνει ποτέ.

Ανάβουν οι λάμπες, ακούγεται θόρυβος και διακρίνει μια φωνή:

«Καλημέρα».

Η Ηλιάννα έχει παγώσει. Ποιος της λέει «καλημέρα»;

«Είμαι η μηχανή Λαπλάς και γνωρίζω το μέλλον».

Η Ηλιάννα δεν κουνιέται. Κρατάει την αναπνοή της.

«Ρώτησέ με ό,τι θες». Συνεχίζει η μηχανή με έναν περίεργο διακεκομμένο ηλεκτρονικό επιτονισμό.

«Θα σε φωνάξει η μητέρα σου για πρωινό». Της λέει.

«Η γάτα έχει πάρει το παπούτσι σου. Είναι στο καλάθι με τα άπλυτα. Το παπούτσι, όχι η γάτα». Λέει ξανά.

«Σήμερα θα σου ζητήσουν να συμμετάσχεις στη σχολική γιορτή». Παύση.

Η Ηλιάννα ακούει έντρομη ένα μηχανήμα να προδιαγράφει το μέλλον της ημέρας της. Και τότε ... ακούει τη μητέρα της: «Ηλιάννα! Πρωινό! Γρήγορα». Σηκώνεται.

Βγαίνει από το δωμάτιο σχεδόν κουτρουβαλώντας. Πηγαίνει στο καλάθι με τα άπλυτα. Βρίσκει το παπούτσι (και τη γάτα). Τρώει βιαστικά μια φέτα ψωμί με μαρμελάδα. Επιστρέφει. Ντύνεται. Αρπάζει την τσάντα της και φεύγει δίχως να χαιρετήσει.

Και τότε, λίγο πριν το τέλος των μαθημάτων, ο κύριος Πέτρος ανακοινώνει ότι η Ηλιάνα θα πάρει μέρος στη γιορτή.

Άφωνη. Η Ηλιάνα έχει μείνει άφωνη.

Επιστρέφει σπίτι. Για λίγη ώρα δεν θα μπει στο δωμάτιο. Για λίγες μέρες δεν θα χρησιμοποιήσει τη μηχανή. Μετά από λίγο καιρό θα ξεχάσει κάπως ότι υπάρχει η μηχανή. Και τότε ... το πρωινό της γιορτής, όση ώρα ετοιμάζεται, η μηχανή θα ανάψει. Μόνη της.

«Η Μαρούσα και ο Γιάννης θέλουν να χαλάσουν τη γιορτή. Θέλουν να χύσουν τα αναψυκτικά και το πάτωμα να κολλά κι εσείς να μην μπορείτε να κινηθείτε».

Η Μαρούσα και ο Γιάννης δεν είχαν επιλεγεί για τη γιορτή από τον κύριο Πέτρο. Η Μαρούσα και ο Γιάννης συχνά συζητούσαν ότι «αυτό, δεν θα το αφήσουν να περάσει έτσι». Η Μαρούσα και ο Γιάννης συχνά βέβαια κάνουν σκανταλιές. Η Μαρούσα και ο Γιάννης ... δεν θέλεις να μπλέξεις ούτε με τη Μαρούσα, ούτε με τον Γιάννη. Μισό λεπτό: «Πώς τα ξέρει όλα αυτά η μηχανή?».

«Είμαι η μηχανή Λαπλάς και ξέρω όλα όσα έχουν συμβεί και όλα όσα συμβαίνουν. Ξέρω και όλα όσα πρόκειται να συμβούν. Ό,τι και να κάνεις δεν μπορείς να ξεφύγεις από το μέλλον».

Ερωτήσεις να σκεφτείτε και να συζητήσετε

Είσαι η Ηλιάνα και έχεις αυτήν την πληροφορία. Τι κάνεις;

- Αν το μέλλον είναι προδιαγεγραμμένο, τότε έχει η Ηλιάνα πραγματικά επιλογές;
- Συμφωνείς με αυτό; Ναι ή όχι; Και γιατί ναι, ή, γιατί όχι;
- Πιστεύεις ότι το μέλλον είναι προδιαγεγραμμένο;
 - Αν είναι προδιαγεγραμμένο, τότε έχεις επιλογές;
 - Και αν δεν έχεις επιλογές είσαι πραγματικά υπεύθυνος/α για αυτά που κάνεις ή δεν κάνεις;

Συνέχεια της ιστορίας...

Η Ηλιάνα αποφασίζει να αναλάβει δράση! Δεν μπορεί να αφήσει τίποτα στην τύχη ή στο μέλλον Παίρνει το παπούτσι της από το καλάθι των άπλυτων. Αρπάζει την τσάντα της. Φωνάζει «γειά μαμά, θα τα πούμε στη γιορτή ... στις 11 ... μην το ξεχάσεις!».

Και να σου: Η Μαρούσα και ο Γιάννης ... και τα αναψυκτικά.

Η Ηλιάνα βάζει μια φωνή, τρέχει προς το μέρος τους κουνώντας χέρια και πόδια. Αχ! Ηλιάνα μου! Το κορδόνι σου είναι λυμένο. Το πατάει. Σκουντουφλάει. Και τη στιγμή που ο Γιάννης και η Μαρούσα ετοιμάζονται να τα ρίξουν όλα κάτω και να

κάνουν έναν κακό χαμό ... να σου και η Ηλιάνα που έχει σκουντουφλήσει. Πέφτει πάνω στον Γιάννη και ο Γιάννης πάνω στη Μαρούσα και όλοι μαζί στο τραπέζι με τα αναψυκτικά... χύνονται οι πορτοκαλάδες και οι χυμοί και το πάτωμα σύντομα θα κολλάει σαν κόλλα πηχτή, πολύ πηχτή! Μια θάλασσα πηχτή πορτοκαλί! Και τώρα;

Ερώτηση 1

Τελικά, γνώριζε πράγματι η μηχανή Λαπλάς το μέλλον;

Ερώτηση 2

Ποιος φταίει που χάλασε η γιορτή;

- Φταίει η μηχανή Λαπλάς; Αν ναι, γιατί; Αν όχι, γιατί;
- Φταίει η Ηλιάνα; Αν ναι, γιατί; Αν όχι, γιατί;
- Φταίει η Μαρούσα και ο Γιάννης; Αν ναι, γιατί; Αν όχι, γιατί;

Επιπλέον δραστηριότητα

Να ρωτήσεις ή να μην ρωτήσεις κάτι τη μηχανή Λαπλάς;

- Εσύ θα ήθελες να ρωτήσεις κάτι τη μηχανή;
- Θα ήθελες να γνωρίζεις το μέλλον;
 - ο Αν ναι, γιατί ναι, αν όχι, γιατί όχι;
- Αν γνώριζες το μέλλον, τι θα έκανες;
 - ο Θα το εκμεταλλευόσουν;
 - ο Θα στεναχωριόσουν αν μάθαινες κάτι που δεν θα ήθελες να γνωρίζεις;
- Αν όμως το μέλλον είναι προδιαγεγραμμένο, τότε όλα θα συμβούν όπως είναι προδιαγεγραμμένο ότι θα συμβούν. Σε αυτήν την περίπτωση θα έχεις ευθύνη για όσα κάνεις και επιλέγεις;
- Μήπως προτιμάς να μην γνωρίζεις;

Επιπλέον πληροφορίες

Έδωσα το όνομα του Λαπλάς στη «μηχανή Λαπλάς» από τον Γάλλο μαθηματικό, αστρονόμο και φιλόσοφο Πιέρ Σιμόν ντε Λαπλάς (1749-1827). Ο ίδιος δεν είχε σκεφτεί να φτιάξει μηχανή αλλά είχε σκεφτεί ότι σίγουρα υπάρχει μια διάνοια που γνωρίζει εκ των προτέρων όλες τις θέσεις και τις τροχιές και τις κινήσεις των σωμάτων κι αυτό

σύμφωνα με νόμους που θα πρέπει να ισχύουν πάντοτε. Στον 20^ό αιώνα οι επιστήμονες δεν ήταν πια και πολύ σίγουροι για αυτό. Σίγουρα όχι για τους ανθρώπους. Ή μήπως και για τους ανθρώπους;

Βασικές έννοιες

Μέλλον. Υπόθεση. Πρόβλεψη. Ελευθερία επιλογών. Ευθύνη. Υπευθυνότητα.

Θεματική ενότητα 3:

Πώς μπορεί να μένουμε οι ίδιοι αν αλλάζουμε διαρκώς;

Εισαγωγικά: Στην παρακάτω ιστορία θα γνωρίσετε το Μπλοπ. Το Μπλοπ δεν θυμάται την επόμενη ημέρα τίποτα από όσα συνέβησαν... την προηγούμενη. Άραγε είναι το ίδιο κάθε μέρα; Αν είναι, τότε είναι υπεύθυνο για όσα ίσως να έκανε και δεν θυμάται ότι έκανε; Ή μήπως δεν είναι υπεύθυνο επειδή δεν θυμάται τίποτα από όσα έκανε;

Το Μπλοπ

Το Μπλοπ δεν θυμάται ποιος ή ποια είναι ... δεν θυμάται καν τι είναι.

Κάθε βράδυ πέφτει κατάκοπο από τη μέρα και το επόμενο πρωί ξυπνάει και δεν θυμάται τίποτα. Νιώθει σα να είναι αυτό εκείνο ακριβώς το πρωινό μα δεν γνωρίζει ποιο είναι «αυτό», ακριβώς αυτό το αυτό.

Κι έτσι περνάει τις ώρες και τις μέρες του. Κάθε πρωινό ξεκινά από την αρχή και το τέλος είναι το ίδιο βραδινό. Καμιά φορά ξυπνά μουδιασμένο. Άλλες πονεμένο. Καμιά φορά με σημάδια κι άλλες πάλι καθαρό ή βρώμικο «Ξέρω 'γω;», σκέφτεται, σηκώνει τους ώμους κι αρχίζει από την αρχή. Κοιμάται όπου βρει και ξυπνάει όπου έχει από την προηγούμενη βρεθεί.

Μέχρι που ένα πρωινό, το Μπλοπ ξυπνά στη φυλακή. Ξέρει βεβαίως τι είναι «φυλακή». Και γνωρίζει ότι στη «φυλακή» βρίσκονται άτομα που μάλλον δεν έχουν συμπεριφερθεί με τον πλέον ενδεδειγμένο τρόπο – για να το θέσω κομπιά. Μα το Μπλοπ δεν γνωρίζει τι ακριβώς έχει συμβεί. Δεν μπορεί απλώς να θυμηθεί. Κάθεται σιωπηλό. Προβληματισμένο. Τι μπορεί να έχει συμβεί;

Να σου και ο αξιωματικός υπηρεσίας, ο Ηλίας, που συνέλαβε χθες το Μπλοπ να κλέβει τρία πορτοκάλια κι ένα καρβέλι ψωμί.

«Καλημερούδια. Πώς κοιμήθηκες; Ελπίζω καλά!».

«Συγγνώμη!», λέει το Μπλοπ. «Γιατί βρίσκομαι εδώ;».

Γελάει ο Ηλίας και λέει φωναχτά: «Το ίδιο δεν αναρωτιόμαστε όλοι!».

Ερωτήσεις

- Αν το Μπλοπ ξεχνάει τι έχει συμβεί την προηγούμενη ημέρα, θα λέγατε ότι είναι «κλέφτης»;
- Αν το Μπλοπ ξεχνάει τι έχει συμβεί την προηγούμενη ημέρα, τότε πώς μπορεί να λέει ο Ηλίας ότι «αυτό» είναι ο κλέφτης;

Και η συνέχεια της ιστορίας ...

Εκείνη τη στιγμή πλησιάζει η Δέσποινα, η υπαξιωματικός. Η Δέσποινα γνωρίζει το Μπλοπ ή τουλάχιστον, γνωρίζει την κατάστασή του.

- «Τι έχουμε εδώ;». Ρωτάει η Δέσποινα.
- «Κλέφτη». Απαντάει ο Ηλίας.

- «Μπλοπ;». Απευθύνεται η Δέσποινα στο Μπλοπ. «Όλα καλά;».
- Ανασηκώνει τους ώμους του το Μπλοπ και ξύνει το κεφάλι του.
- «Ηλία, το Μπλοπ δεν θυμάται ξέρεις τι έκανε, τι έγινε ... ούτε καν ποιο ήτανε χτες».

Τώρα ξύνει το κεφάλι του ο Ηλίας.

- «Θυμάται μόνο όσα συμβαίνουν μέσα στη μέρα. Το επόμενο πρωινό ξεκινά από την αρχή». Συνεχίζει η Δέσποινα.
- «Ναι αλλά, το έπιασα να κλέβει. Το λέει και η αναφορά. Και χτες, ακόμη και αν σήμερα δεν το θυμάται αυτό, σίγουρα ήξερε ότι αυτό που έκανε ήτανε παράνομο και πως χτες ήτανε αυτό που το έκανε αυτό. Σωστά;». Λέει ο Ηλίας.

Τώρα ξύνει το κεφάλι της η Δέσποινα.

- «Σήμερα όμως δεν θυμάται τι έκανε χτες».

«Έστω. Χτες όμως ήταν κλέφτης. Και χτες θυμόταν τι ήταν και τι έκανε. Σωστά; Άρα ορθά βρίσκεται στη φυλακή Δέσποινα. Για τα υπόλοιπα ... ας κρίνουν οι αρμόδιοι!».

Ερώτηση

Εσύ τι λες; Να αφήσουν το Μπλοπ ελεύθερο ή όχι; Συμφωνείς με τον Ηλία ή με τη Δέσποινα;

Ποιο είναι το σκεπτικό του Ηλία;

- Ακόμη κι αν το Μπλοπ δεν θυμάται σήμερα τι έκανε χτες, παρόλα αυτά, χτες, όταν έκλεβε γνώριζε ότι αυτό που έκανε δεν ήταν σωστό.

Ποιο είναι το σκεπτικό της Δέσποινας;

- Χτες, όταν το Μπλοπ έκανε την κλοπή, γνώριζε και ποιο είναι και πως κλέβει. Και, ορθά βεβαίως, αφού η κλοπή είναι παράνομη, συνελήφθη για αυτό. Σήμερα όμως δεν θυμάται, άρα δεν γνωρίζει ποιο είναι και τι είχε κάνει άρα δεν μπορεί να παραμείνει στη φυλακή άλλο.

Μπορεί να σκέφτεστε το εξής: Αν το Μπλοπ δεν θυμάται τι έχει κάνει σήμερα, τότε δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για κάτι που έκανε χτες. Κάθε μέρα αλλάζει, κατά κάποιον τρόπο, και δεν παραμένει το ίδιο.

Αντίρρηση

Αν όμως το Μπλοπ, ακόμη κι αν αλλάζει κάθε μέρα και κάθε μέρα είναι κατά κάποιον τρόπο «άλλο», ακόμη κι έτσι, αν, παρόλα αυτά, κάθε μέρα κλέβει, τότε δεν θα μπορούσε να έχει απλώς συνηθίσει να κλέβει και να το επαναλαμβάνει αυτό κάθε μέρα;

Επιπλέον δραστηριότητα

Στα παρακάτω βίντεο θα βρεις το πορτρέτο της Λότε (Lotte Hofmeester) και του Βίνσεντ (Vincent Hofmeester). Ο πατέρας τους, Φρανς (Frans Hofmeester, σημαντικός Ολλανδός καλλιτέχνης των οπτικών μέσων), κατέγραφε την ανάπτυξη των δύο του παιδιών, από την ημέρα της γέννησής τους έως και τα είκοσί τους χρόνια.

<https://www.youtube.com/watch?v=yfqpqITMUEg> (Λότε)

<https://www.youtube.com/watch?v=ESSguWx2mtg> (Βίνσεντ)

Ερωτήσεις

- Τι κάνει τη Λότε, τη Λότε και τον Βίνσεντ, τον Βίνσεντ;
- Τι σημαίνει «μένω ίδιος / μένω ίδια», αν και, προφανώς, αλλάζω;
- Βλέποντας την εξέλιξή τους μέσα στον χρόνο, για ποια πράγματα θα μπορούσες να πεις ότι η Λότε και ο Βίνσεντ είναι υπεύθυνη και υπεύθυνος;
 - Για όσα θυμούνται ότι κάποτε έκαναν;
 - Για όσα κάνουν τώρα;

Βασικές έννοιες

Ταυτότητα. Μνήμη. Ευθύνη. Συνέπειες πράξεων.

Θεματική ενότητα 4:

Είναι ηθικά ουδέτερο να μην κάνει κανείς / καμιά τίποτα;

Εισαγωγικά: Μερικές φορές επιλέγουμε να μην εμπλακούμε σε κάτι με το σκεπτικό ότι ίσως δεν μας αφορά. Άλλες φορές πάλι μπορεί να μην θέλουμε να εμπλακούμε από φόβο. Στο παρακάτω κείμενο μία δημοσιογράφος, πολεμική ανταποκρίτρια, η Abeer Saady, σκέφτεται αν και με ποιους όρους μπορεί να βοηθήσει ή να μην βοηθήσει σε καταστάσεις δύσκολες.

Να βοηθήσεις ή να μην βοηθήσεις;

«Καταμεσής μίας σύγκρουσης υπάρχουν φορές όπου ένας ή μία δημοσιογράφος ίσως να αντιμετωπίσει το δίλημμα: ‘να βοηθήσω ή να μην βοηθήσω;’. Όπως για παράδειγμα σε περιπτώσεις που κάποιος ή κάποια κινδυνεύει και αυτή βρίσκεται αρκετά κοντά για να βοηθήσει. Για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα [ενν. ‘να βοηθήσω ή να μην βοηθήσω;’] ας σκεφτούμε τις εξής ερωτήσεις που θα πρέπει να απαντήσεις (σαν δημοσιογράφος):

- Θα κινδυνέψω κι εγώ;
- Υπάρχουν άλλοι ή άλλες τριγύρω που μπορούν ή είναι καταλληλότεροι και καταλληλότερες να βοηθήσουν;
- Μπορώ να βοηθήσω αλλά και να καταγράψω τα όσα συμβαίνουν;

Από μία ηθική σκοπιά, θα πρέπει να διασφαλίσεις (ως δημοσιογράφος) τη δική σου ασφάλεια, πριν απ’ όλα. Αν υπάρχουν άλλοι και άλλες τριγύρω -όπως στρατιώτες ή ιατρικό προσωπικό- θα πρέπει να αφήσεις να βοηθήσουν, συνεχίζοντας να καταγράφεις. ‘Πρώτα βοηθάς τον εαυτό σου και μετά τους άλλους και τις άλλες’.

Μόνον αν δεν διατρέχεις άμεσο κίνδυνο ή πάλι, μόνον αν η βοήθεια δεν παρεμποδίζει τη δημοσιογραφική σου καταγραφή, θα πρέπει να παρέμβεις για να βοηθήσεις. Και δεν πρόκειται απλώς για αυτοσυντήρηση ή επιβίωση. Διακινδυνεύοντας τη ζωή σου ενδεχομένως να μην κατορθώσεις να καλύψεις σημαντικά γεγονότα. Η μεγαλύτερη λοιπόν βοήθεια είναι να είσαι εκεί και να καταγράφεις».¹

Ερώτηση

Αν ήσουν δημοσιογράφος ή φωτογράφος και βρισκόσουν σε μια δύσκολη κατάσταση όπου θα έπρεπε να αποφασίσεις αν θα βοηθήσεις ή αν θα καταγράψεις, τι θα έκανες;

1. Το κείμενο από εδώ: <http://www.ic.fj.org/news/ethical-tips-journalists-reporting-conflict> (Πρόσβαση: 3 Μαΐου 2026).

Στοιχεία για να σε βοηθήσουν να σκεφτείς

- Αν επιλέξεις να καταγράψεις όσα συμβαίνουν και δεν βοηθήσεις, ίσως έτσι να μπορέσεις να δείξεις όσα συμβαίνουν σε έναν μεγάλο αριθμό ανθρώπων, άρα να καταγράψεις την αλήθεια και να ενημερώσεις κόσμο.
- Αν επιλέξεις να βοηθήσεις, ίσως να έχεις βοηθήσει έναν άνθρωπο ή ένα άλλο πλάσμα σε ανάγκη αλλά μάλλον δεν θα έχεις κατορθώσει να κάνεις τη δουλειά σου, να καταγράψεις δηλαδή όσα συμβαίνουν.
- Ίσως πάλι να επιλέξεις να μην βοηθήσεις από φόβο για τη ζωή σου, ακόμη κι αν δεν υπάρχουν άλλοι ή άλλες τριγύρω για να βοηθήσουν.

Τι θα έκανες λοιπόν; Θα βοηθούσες ή όχι;

Δραστηριότητα

Ας παίξουμε ένα παιχνίδι: Θα τραβήξω μια νοητή γραμμή χωρίζοντας την τάξη στη μέση, σε δύο ομάδες, αριστερά και δεξιά.

- Η μία ομάδα θα είναι η ομάδα αυτών που θα επιλέξουν να βοηθήσουν. Η ομάδα θα πρέπει να σκεφτεί τι επιχειρήματα μπορεί να φέρει για να υποστηρίξει τη θέση της.
- Η άλλη ομάδα θα είναι η ομάδα αυτών που θα επιλέξουν να μην βοηθήσουν. Κι αυτή η ομάδα θα πρέπει να σκεφτεί τι επιχειρήματα μπορεί να φέρει για να υποστηρίξει τη θέση της.

Θα σας δώσω δέκα λεπτά για να σκεφτείτε.

Έπειτα ένα παιδί από κάθε ομάδα θα αναλάβει να καταγράψει στο ένα μισό του πίνακα και στο άλλο αντίστοιχα τα επιχειρήματα.

Και τώρα που βλέπουμε όλα τα επιχειρήματα, ας επιστρέψουμε στην ολομέλεια κι ας σας ρωτήσω ξανά:

Συζήτηση στην ολομέλεια:

- Θα επιλέγατε τελικά να βοηθήσετε ή όχι;

Και τώρα η σειρά σου

Εσύ τι επιλέγεις; Βοηθάς ή παραμένεις παρατηρητής ή παρατηρήτρια; Ή μήπως μπορείς να κάνεις κάτι διαφορετικό;

- Ένας ηλικιωμένος κύριος κουβαλάει ένα αντικείμενο που δύσκολα το ελέγχει, ενώ ο κάδος είναι αρκετά μέτρα μακριά. Βοηθάς ή όχι;
- Στον χώρο της γιορτής βλέπεις εθελόντες και εθελόντριες να καθαρίζουν τα σκουπίδια και να μαζεύουν τις καρέκλες. Βοηθάς ή όχι;

- Ένας φίλος, στο τελευταίο άλμα που δοκίμασε, βρέθηκε κάτω με το πατίνι του. Βοηθάς ή όχι;
- Στο μεγάλο τραπέζι της κουζίνας υπάρχουν τα κομμάτια από ένα παζλ που φτιάχνει ο πατέρας σου. Βοηθάς ή όχι;
- Μια παρέα από παιδιά της Δ' δημοτικού πειράζουν στην αυλή έναν συμμαθητή τους. Βοηθάς ή όχι; Αν αποφασίσεις να βοηθήσεις, πώς βοηθάς;

Στα παραπάνω παραδείγματα:

- Θα ρωτούσες αν χρειάζονται βοήθεια;
- Αν ρωτήσεις και σου πουν ότι δεν χρειάζονται βοήθεια, ενώ βλέπεις τη δυσκολία, βοηθάς ή όχι; Αρκεί ότι έχεις ρωτήσει;

Επιπλέον πληροφορίες

Η συγγραφέας του παραπάνω σύντομου άρθρου είναι η Abeer Saady. Είναι πολεμική ανταποκρίτρια, και στο παραπάνω κείμενο αποτυπώνει έναν προβληματισμό για τον ρόλο των δημοσιογράφων σε μέρη όπου επικρατεί ένταση ή και συγκρούσεις.

Abeer Saady

Βασικές έννοιες

Αλληλεγγύη. Ηθικό καθήκον. Επαγγελματική Δεοντολογία Απραξία. Ουδετερότητα.

Θεματική ενότητα 5:

Είναι ο αυτοσεβασμός ανεξάρτητος από τον σεβασμό προς τους άλλους;

Εισαγωγικά: Τι σημαίνει άραγε να σέβομαι τον εαυτό μου, να έχω δηλαδή αυτό-σεβασμό; Και τι σημαίνει να σέβομαι τους άλλους ανθρώπους ή να με σέβονται οι άλλοι άνθρωποι; Άραγε είναι το ίδιο πράγμα ή δύο διαφορετικά πράγματα; Αν πάλι το ένα συνδέεται με το άλλο, πώς συνδέονται;

Η Σοφή Ζιο, ο Σοφός Λι και μπερδεμένος Πο.

Στη μακρινή Κίνα ζει η Σοφή Ζιο. Η Ζιο υπήρξε σπουδαία πολιτικός. Ποτέ δεν άκουγε κανέναν. Ήξερε ότι ήξερε καλύτερα από όλους.

Κατηγορούσαν τη Ζιο ότι είναι αυταρχική.

«Μα για αυτό δεν μου αναθέσατε τη δουλειά; Για να αποφασίζω τι να κάνω και να το κάνω;».

Κατηγορούσαν τη Ζιο ότι είναι αυστηρή.

«Μα δεν με νοιάζει ποτέ η γνώμη των άλλων. Αυτό που με απασχολεί είναι η δουλειά που πρέπει να κάνω και το σωστό».

Την κατηγορούσαν ότι αναγκάζει τους ανθρώπους να εργάζονται όσο σκληρά εργάζεται κι αυτή και πως τους ανταμείβει όπως ανταμείβει τον εαυτό της, με ένα πιάτο μόνο φαγητό.

Δεν λέει μπράβο ποτέ και σε κανέναν!

«Και γιατί να πω; Αυτονόητα εργάζεσαι κανείς σκληρά όπως κι εγώ. Δεν είμαι εδώ για να χαϊδεύω τα αφτιά κανενός!».

Λέγανε μάλιστα πως δεν έχει ανάγκη από τίποτα. Και πράγματι: Μήτε οικογένεια. Μήτε κατοικίδια. Μήτε τίποτα και κανέναν.

«Και πώς τα καταφέρνεις;». Τη ρωτάει ο μικρός φτωχός Πο.

«Δεν σε απασχολεί τι λένε για σένα; Δεν σε απασχολούν οι φήμες που κυκλοφορούν;».

Και τότε η Σοφή Ζιο παίρνει μια ανάσα και του λέει:

«Τίποτα δεν μπορεί να μετακινήσει έναν άνθρωπο με αυτό-σεβασμό: Ούτε ο έπαινος των άλλων ή η όποια τιμή, ούτε και οι φήμες που κυκλοφορούν, καμία ανταμοιβή ούτε όμως και τύψεις ή ενοχές. Είμαι εδώ για να κάνω και κάνω αυτό που μπορώ για να μπορώ να λέω ότι κάνω αυτό που θεωρώ σωστό και ότι σέβομαι απόλυτα τον δικό μου εαυτό».

Τη συζήτηση ακούει όμως και ο Σοφός Λι. Απευθύνεται στη Σοφή Ζιο και λέει:

«Καμία φορά τα λόγια των άλλων με καθησυχάζουν. Βεβαίως άλλες φορές με τρομάζουν. Άλλοτε πάλι έχω ανάγκη να ακούσω 'μπράβο'. Όχι πάντοτε βεβαίως αλλά συχνά με βοηθά. Και ναι. Καμία φορά οι φήμες που ακούω για εμένα με τρομάζουν

– ειδικά αν είναι άδικες. Άλλες πάλι με βοηθούν διότι είναι σωστές και με αναγκάζουν να σκεφτώ. Αυτό δεν σημαίνει ‘σεβασμός’ στους άλλους;». Να ακούς και να παίρνεις στα σοβαρά τη γνώμη τους;

Αλίμονο μικρέ φτωχέ Πο. Ποιος από τους δύο έχει δίκιο; Τι σημαίνει σεβασμός;

«Η Σοφή Ζιο μοιάζει με βράχο που μήτε τιμές μήτε και ντροπή μπορεί να τη μετακινήσουν. Ο Σοφός Λι πάλι μοιάζει με άνεμο που αφήνει τα λόγια των άλλων να τον παρασέρνουν, πότε από εδώ και πότε από εκεί. Και τώρα εγώ», λέει ο μπερδεμένος Πο, «να μείνω ακλόνητος, σαν τη Σοφή Ζιο, σαν βράχος τρομερός, ή να μετακινούμαι σαν τον Σοφό Λι, σαν άνεμος παιχνιδιάρικος; Τώρα... μπερδεύτηκα εγώ!».

Ερωτήσεις

- Ποιος είναι σοφός ή σοφή κατά τη γνώμη σου; Η Σοφή Ζιο, ο Σοφός Λι ή ο Πο;

Συζήτηση

Με αφορμή την ιστορία σκεφτείτε και συζητήστε τα παρακάτω.

- Εφόσον ζούμε με άλλους ανθρώπους, ο τρόπος που βλέπουμε τον εαυτό μας εξαρτάται από αυτούς (σαν τον άνεμο, τον Σοφό Λι);
- Αν και ζούμε με άλλους ανθρώπους, ο τρόπος που βλέπουμε τον εαυτό μας εξαρτάται από εμάς (σαν τον βράχο, τη Σοφή Ζιο);

Ίσως οι άλλοι / οι άλλες σε βοηθήσουν:

- Νιώθεις την ανάγκη να σου πουν μπράβο; Πότε;

Ή μήπως δεν σε απασχολεί ή δεν σε έχει απασχολήσει αυτό ποτέ;

- Νιώθεις την ανάγκη να πεις μπράβο; Πότε;

Ή μήπως δεν σε απασχολεί ή δεν σε έχει απασχολήσει αυτό ποτέ;

- Νιώθεις ποτέ ότι είναι καλύτερα να αγνοήσεις όσα ακούς για σένα;

Ή μήπως νιώθεις ότι ίσως είναι καλή ιδέα να λάβεις υπόψη σου όσα ακούς για σένα; Ποια όμως, όσα καλά ίσως ακούσεις για τον εαυτό σου ή όσα όχι και τόσο καλά;

- Πιστεύεις ότι ο τρόπος που βλέπεις τον εαυτό σου εξαρτάται από το πώς σε βλέπουν οι άλλοι άνθρωποι;
- Σε ενοχλεί αυτό ή όχι; Αν σε ενοχλεί, γιατί σε ενοχλεί και αν δεν σε ενοχλεί γιατί δεν σε ενοχλεί;

Δραστηριότητα

Η ιστορία έχει τίτλο: «πώς να σέβεσαι τον εαυτό σου και τους άλλους ανθρώπους». Μπορείς να βρεις λέξεις που να ταιριάζουν με τον «αυτό-σεβασμό» και τον «σεβασμό»; Τι σημαίνει «έχω αυτό-σεβασμό» και τι σημαίνει «σέβομαι ή με σέβονται»; Διάλεξε από τις παρακάτω προτάσεις ποιες νομίζεις ότι δείχνουν «σεβασμό προς τους άλλους» και ποιες «αυτό-σεβασμό». Συζητήστε πάνω σε αυτές τις προτάσεις.

- Συμφωνώ με όσα ακούω.
- Διαφωνώ με όσα ακούω.
- Διακόπτω τον συνομιλητή / τη συνομιλήτριά μου.
- Ανοίγω την πόρτα για να περάσεις.
- Υποδεικνύω ένα λάθος που έχεις κάνει.
- Αποδέχομαι ό,τι κι αν κάνεις.
- Σε αφήνω ήσυχη / ήσυχο.
 - ο Αν μου το ζητήσεις.
 - ο Αν νομίζω ότι αυτό χρειάζεται να κάνω.
- Επιμένω αν θεωρώ ότι έχω δίκιο.
- Υπαναχωρώ αν θεωρήσω ότι εσύ έχεις δίκιο.
- Πλένω τα δόντια μου κάθε βράδυ, προτού κοιμηθώ.
- Πλένω τα δόντια μου, μετά από διαρκείς υποδείξεις των γονιών μου.
- Κλείνω την πόρτα του δωματίου μου.
- Υποδεικνύω μια ζαβολιά.

Από τις παραπάνω προτάσεις υπάρχουν κάποιες που δείχνουν ΜΟΝΟ σεβασμό προς τους άλλους / τις άλλες και όχι προς τον εαυτό μας; άλλες που να δείχνουν ΜΟΝΟ σεβασμό προς εμάς (αυτό-σεβασμό) και όχι προς τους άλλους / τις άλλες;

Μπορείς να σκεφτείς κι άλλες προτάσεις;

Η εικόνα από εδώ: Tsai Chih Chung, *The Dao of Zhuangzi: The harmony of nature*. New York-London-Toronto-Sydney- Auckland: Anchor Books. Σελ.119.

Επιπλέον πληροφορίες

Η ιστορία που διάβασες, «πώς να σέβεσαι τον εαυτό σου και τους άλλους ανθρώπους» είναι προσαρμογή μίας κινεζικής ιστορίας με τίτλο: «Αυτό-σεβασμός».² Οι ιστορίες αυτές, όπως και αναρίθμητες ακόμη, αποδίδονται στον «δάσκαλο Ζουανζί» (Zhuangzi ή 莊子, 4^{ος} περίπου αιώνας π.Χ.) αλλά πρόκειται μάλλον για ιστορίες που έγραψαν πολλοί και διαφορετικοί άνθρωποι και πέρασαν από γενιά σε γενιά. Πρόκειται για αστείες, συχνά αμφιλεγόμενες ή περίεργες ιστορίες που διηγείται ο Ζουανζί με στόχο να κάνουν τους ανθρώπους να αναλογιστούν τι είναι σημαντικό και τι όχι στη ζωή. Ο Ζουανζί θεωρείται ένας από τους θεμελιωτές του Ταοϊσμού (Νταοϊσμού) μιας από τις παραδοσιακές θρησκείες της αρχαίας Κίνας (από τη λέξη «Ντάο», που σημαίνει «Οδός»).

Βασικές έννοιες

Αυτό-σεβασμός. Σεβασμός. Εγώ. Άλλοι / άλλες.

2. Tsai Chih Chung (1997). *The Harmony of Nature. The Dao of Zhuangzi*. New York-London-Toronto- Sydney-Auckland: Anchor Books. Σελ.119

Θεματική ενότητα 6:

Μπορεί κάποιος να είναι υπεύθυνος για τις συνέπειες των πράξεών του, ακόμη κι αν δεν τις είχε προβλέψει;

Εισαγωγικά: Καμιά φορά κάνουμε πράγματα δίχως πολύ σκέψη, πράγματα που μπορεί να εξελιχθούν απρόβλεπτα. Για καλό ή για κακό. Πότε θα πούμε ή θα σκεφτούμε ότι είμαστε υπεύθυνοι για κάτι που έχουμε κάνει; Μήπως είμαστε υπεύθυνοι και για την εξέλιξη όλων όσων επακολουθούν και ίσως να έχουν ξεκινήσει με δική μας υπαιτιότητα; Ο Ορφέας στην ιστορία παρακάτω είναι μια τέτοια περίπτωση!

Για όλα φταίει ο Ορφέας!

09:48 Ο Ορφέας. Είναι αδύνατο να συγκρατηθεί. Καθώς βγαίνει για διάλειμμα εκσφενδονίζει το τοστ που κρατούσε στο ένα του το χέρι.

09:49. Το τοστ προσγειώνεται στο κεφάλι του Κωστή, ενός συμμαθητή του Ορφέα, ο οποίος και ρίχνει έναν κουβά με νερά για τον καθαρισμό της αυλής.

09:52. Η κυρία Θάλεια, η διευθύντρια του σχολείου, που βρίσκεται πάνω στα σκαλιά, προσπαθεί να φωτογραφήσει τη δραστηριότητα της Ε' τάξης στην αυλή του σχολείου, για να ανεβάσει τη φωτογραφία στο μπλογκ και να προλάβει τον διαγωνισμό – το είχε ξεχάσει αυτό, εντελώς: Έχουν απλώσει ένα μεγάλο χαρτί λευκό και θα ζωγραφίσουν ένα αφηρημένο έργο τέχνης. Μόνο που δεν μπορούν να σκεφτούν τι και πώς και σε λίγο, όταν ακούσουν το κουδούνι και έρθει ο κύριος Ερμόλαος, ο Δάσκαλος των Εικαστικών, θα πρέπει να έχουν αποφασίσει, αλλιώς δεν θα μπορέσουν να πάρουν μέρος στον διαγωνισμό για το καλύτερο αφηρημένο έργο τέχνης.

09:54. Η κυρία Διευθύντρια κατεβαίνει τα σκαλιά αλλά δεν προσέχει τα νερά στο τελευταίο το σκαλί. Κάνει ένα βήμα ακόμη και γλιστράει. Πετάγεται από το χέρι της το κινητό και πέφτει μέσα σε έναν από τους κουβάδες με τα χρώματα για τη δραστηριότητα.

09:55. Ευτυχώς κανείς δεν έχει ακόμη χτυπήσει σοβαρά.

09:56. Η Μαξ όμως η σκυλίτσα του Ηλία, που σήμερα την έφερε στο σχολείο διότι η Δ' τάξη έχει ημέρα κατοικίδιων, έχει δει το σκηνικό, και άγνωστο γιατί, νομίζει ότι το κινητό που έπεσε μέσα στον κουβά είναι παιχνίδι. Ξεγλιστρά από τα χέρια του Ηλία που την κρατούσε αγκαλιά και φεύγει σφαίρα στα σκαλιά. Χώνει τη μουςούδα της στον κουβά και τον αναποδογυρίζει. Από την τρομάρα της πετάγεται πίσω και ρίχνει όλους τους κουβάδες, τον μοβ, τον κόκκινο, τον κίτρινο και τον μαύρο, μαζί και τον πράσινο και τον μπλε. Το τρίχωμά της έχει γεμίσει χρώμα.

09:59. Ο καμβάς, το χαρτί που είχε στρώσει η Ε' Τάξη στην αυλή, έχει γεμίσει πιτσιλιές, γραμμές ακανόνιστες, χρώματα πολλά και μοβ και κόκκινα και κίτρινα και μαύρα, πράσινα και μπλε μαζί. Αλλού οι πιτσιλιές είναι ευδιάκριτες, το ίδιο και οι

γραμμές. Κι αλλού όχι, μπλέκονται, μπερδεύονται και φτιάχνουν άλλα χρώματα, άλλες διαδρομές.

Το κουδούνι χτυπά. Κάποια παιδιά και η κυρία Ερμιόνη βοηθούν την κυρία Διευθύντρια να σηκωθεί.

Ο Ηλίας με ορισμένα παιδιά από την τάξη του πιάνουν τη Μαξ και τη βάζουν να πλυθεί. Και πάνω στην ώρα καταφθάνει και ο κύριος Ερμόλαος, ο Δάσκαλος των Εικαστικών.

Πλησιάζει με βήμα γοργό το μέρος όπου έχουν απλώσει το χαρτί. Σταματά αποσβολωμένος, κοιτάζει τον καμβά και φωνάζει ζωηρά: «Αριστούργημα! Εντυπωσιακό!».

Σηκώνεται ο Ορφέας. Όρθιος ο Κωστής, όρθια και η κυρία Διευθύντρια. Καθάρισε και η Μαξ. Μαζεύτηκαν όλοι και όλες γύρω από την εργασία της Ε' Δημοτικού και αρχίζουν να χειροκροτούν.

Ερωτήσεις:

Και τώρα η σειρά σου! Τι θα έκανες αν ήσουν η κυρία Διευθύντρια;

- Μαλώνεις τον Ορφέα; Αυτός δεν τα ξεκίνησε όλα; Μήπως τον Κωστή που αναποδογύρισε τον κουβά; Μήπως πρέπει να καλέσεις τους υπεύθυνους της καθαριότητας, που σε ώρα διαλείμματος έβγαλαν κουβάδες στην αυλή για να την καθαρίσουν;
- Ή να καλέσεις τον Ηλία στο γραφείο που υπήρξε απρόσεκτος και αμελής με τη Μαξ;
- Ή μήπως να κάνεις παρατήρηση στον κύριο Ερμόλαο, τον δάσκαλο των Εικαστικών, που σε ώρα διαλείμματος άφησε τα παιδιά να απλώσουν στην αυλή κουβάδες μπογιάς και χαρτιά;
- Ή μήπως φταίει η κυρία Διευθύντρια, (εγώ δηλαδή) που είχα αμελήσει τον διαγωνισμό και τον θυμήθηκα τελευταία στιγμή και όχι μόνο αυτό, έπρεπε να κατέβω για να φωτογραφήσω την ώρα του διαλείμματος των παιδιών;

Ερώτηση για προβληματισμό

- Θα άλλαζε κάτι στην απόφασή σου αν το σχολείο κέρδιζε τελικά τον διαγωνισμό;

Ερωτήσεις για περαιτέρω σκέψη

- Πότε λέμε ότι «έχουμε την ευθύνη για κάτι»;
- Μπορώ να αναλάβω την ευθύνη αν η πράξη μου προέκυψε κατά λάθος;
- Μπορώ πάντοτε να προβλέπω τις συνέπειες μιας πράξης ή μιας απόφασής μου;
- Μπορώ να γνωρίζω με βεβαιότητα ότι οι συνέπειες μιας πράξης ή μιας απόφασής μου θα έχουν ευτυχή κατάληξη;

- Αν οι συνέπειες μιας πράξης ή μιας απόφασής μου αποδειχτούν «λάθος», τότε αυτό σημαίνει ότι η πράξη μου ή η απόφασή μου ήταν εξίσου λάθος;

Επιπλέον δραστηριότητα 1

«ΝΤΙΛΙ-ΝΤΙΛΙ-ΝΤΙΛΙ»

Ίσως γνωρίζεις το παραδοσιακό παιδικό κλιμακωτό τραγούδι 'Ντίλι-ντίλι-ντίλι'. Μπορείς να βρεις πληροφορίες εδώ: <https://www.elniple.com/to-traγούδι-της-εβδομάδας-feb4-22-ντίλι-ντί-2/>. Σκεφτόμουν να προσπαθήσετε να φτιάξετε την παραπάνω ιστορία ακολουθώντας το υπόδειγμα του «Ντίλι-ντίλι-ντίλι». Μπορείτε βεβαίως να προσθέσετε και εικόνες και να φτιάξετε ένα μικρό βιβλιαράκι σαν κόμικ!

Επιπλέον δραστηριότητα 2

Μπορείτε να φτιάξετε τη δική σας αλυσιδωτή ιστορία με απρόβλεπτες συνέπειες και απρόβλεπτες ανατροπές; Προσοχή όμως! Θα πρέπει να συνδέονται όλα μεταξύ τους «λογικά», το ένα δηλαδή να οδηγεί στο άλλο.

Βασικές έννοιες

Πράξη. Παράλειψη. Πρόθεση. Απρόβλεπτο. Σύμπτωση. Λογική σύνδεση. Ευθύνη για αυτό που κάνουμε ή δεν κάνουμε

Θεματική ενότητα 7:

Αν δεν ενδιαφέρεται κανείς για τους άλλους, είναι δυνατόν να ενεργεί ηθικά;

Εισαγωγικά: Η παρακάτω ιστορία ίσως σας φανεί περίεργη. Εγώ, όταν ήμουν μικρός, νόμιζα ότι ο ηθικός άνθρωπος είναι αυτός που νοιάζεται για τους άλλους. Μεγαλώνοντας κατάλαβα ότι υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι να νοιάζεται κανείς για τους άλλους ή και να μην νοιάζεται καθόλου βεβαίως δίχως όμως αυτό να σταματά κάποιον ή κάποια από το να είναι ηθικός ή ηθική. Δεν ξέρω αν συμφωνείτε. Ακολουθεί η ιστορία του κυρίου Μανώλη.

Ο κύριος Μανώλης, ο γιατρός.

Ο κύριος Μανώλης είναι ένας κύριος, γύρω στα 60. Παλιομοδίτης λίγο. Με καπέλο και κοστούμι.

Έχει πρόγραμμα αυστηρό.

Προσέχει τον εαυτό του. Όσο μπορεί.

Τρώει υγιεινά. Βγαίνει καθημερινά περιπάτους. Την ίδια πάντα ώρα. Στις 5.

Όταν του το επιτρέπει δηλαδή η δουλειά του.

Ο κύριος Μανώλης είναι γιατρός.

Περίεργο επάγγελμα για τον κύριο Μανώλη.

Ήταν καλός μαθητής. Εξαιρετικός επιστήμονας. Και ευσυνείδητος γιατρός.

Δεν μιλάει πολύ. Αλλά όταν μιλάει, οι κρίσεις που διατυπώνει είναι πάντοτε ακριβείς. Και ξέρει πάντοτε ποιο είναι το καλό και το κακό για την υγεία.

Ο κύριος Μανώλης μένει μόνος του. Δεν ήθελε ποτέ οικογένεια ή παιδιά. Σκυλιά ή γατιά.

Είναι ευγενικός. Είναι και εξυπηρετικός.

Επισκέπτεται τους ασθενείς του τακτικά. Φροντίζει να ακολουθούν τις οδηγίες του. Φροντίζει να έχουν τα φάρμακα που πρέπει και συχνά μάλιστα, φροντίζει και τη διατροφή τους. Καμιά φορά, αν δεν μπορούν και δεν έχουν κανέναν, θα ψωνίσει κάποια πράγματα για να τους αφήσει.

Παράξενο αλήθεια. Τις προάλλες τον πέτυχα στον καθημερινό του περίπατο. Του ζήτησα αν θα τον ενοχλούσα να περπατήσουμε μαζί. Δέχτηκε ευγενικά.

Στη συζήτηση πάνω έπρεπε να του πω πόσο θαυμάζω το έργο του αλλά, πιο πολύ, τη στάση του. «Θα πρέπει να αγαπάτε πολύ τους ασθενείς σας», του είπα.

Σταμάτησε λίγο. Έμεινα σιωπηλός. Και μετά μου είπε: «Όχι δεν τους αγαπώ. Δεν νομίζω ότι θέλω να τους γνωρίσω καλύτερα. Όχι. Αυτό δεν με απασχολεί καθόλου. Μου φτάνει να αναρρώνουν».

Η απάντηση με εξέπληξε. «Μα τους φροντίζετε», του είπα.

Τότε με κοίταξε και μου απάντησε:

«Άλλο πράγμα η φροντίδα κι άλλο πράγμα το νοιάξιμο, η συμπάθεια και η αγάπη. Το ένα πρέπει να το κάνω, είναι η δουλειά μου, είναι αυτό που πρέπει να κάνω. Το άλλο όχι».

Ερώτηση

Σχολιάστε και συζητήστε τη στάση του κυρίου Μανώλη. Θα κρίνατε τον κύριο Μανώλη ως έναν καλό ή ως έναν κακό άνθρωπο; Και γιατί «καλό» ή γιατί «κακό»;

Τι από τα παρακάτω νομίζετε ότι μπορεί να ισχύει; Σκεφτείτε τα τρία ερωτήματα που ακολουθούν με βάση τα δύο παραδείγματα που βρίσκονται παρακάτω.

- Να βοηθάς κάποια ή κάποιον από καθήκον;
- Να φροντίζεις κάποιον / κάποια από καθήκον;
- Να αγαπάς κάποιον / κάποια από καθήκον;

Παράδειγμα 1

Η Ηλιάνα αποφάσισε να υιοθετήσει ένα κατοικίδιο. Η μητέρα της υπενθύμισε στην Ηλιάνα ότι ο τρόπος ζωής της (η Ηλιάνα ταξιδεύει συχνά) δεν της επιτρέπει να φροντίζει συστηματικά ένα ζώακι. Η Ηλιάνα όμως αγαπάει τα ζώα και θέλει να υιοθετήσει ένα αδέσποτο. «Μπορείς να το προσέχεις εσύ, τις μέρες που θα λείπω», λέει στη μητέρα της.

Ερώτηση

Να υιοθετήσει η Ηλιάνα ένα κατοικίδιο ή όχι; Αρκεί η αγάπη της ή πρέπει να συνηυπολογίσει στην απόφασή της και τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η φροντίδα ενός ζωντανού πλάσματος;

Επιπλέον πληροφορίες

Στις 12 Νοεμβρίου του 1959 δημοσιεύτηκε η παραπάνω εικόνα. Είναι μέρος από τις ιστορίες των Peanuts, δηλαδή, του Snoopy και του Charlie Brown. Στη συγκεκριμένη μικρή ιστορία παρακολουθούμε τη συζήτηση της Lucy με τον Linus. Δημιουργός των Peanuts ήταν ο Charles M. Schulz (1922-2000) από τις Η.Π.Α. Από το 1950 έως και

το 2000, όταν και πεθαίνει ο Schulz, δημοσιεύονται περισσότερα από 17.500 σύντομα κόμικ. Πρόκειται μάλλον για την πλέον μακροχρόνια ιστορία που μπόρεσε ποτέ να αφηγηθεί ένας και μόνον άνθρωπος!

Βασικές έννοιες

Καθήκον. Αγάπη. Ενδιαφέρον. Ηθική πράξη.

Θεματική ενότητα 8:

Είναι αρκετό να γνωρίζω τι είναι σωστό να κάνω, για να το κάνω;

Εισαγωγικά: Συχνά γνωρίζουμε τι πρέπει να κάνουμε ή τι είναι σωστό να κάνουμε αλλά, παρόλα αυτά, δεν το κάνουμε. Από τη μια ίσως να μην είναι δική μας δουλειά ή μπορεί έτσι να σκεφτόμαστε, από την άλλη όμως: Αν γνωρίζουμε ότι κάτι είναι σωστό, δεν θα έπρεπε να είναι αυτό αρκετό για να μας παρακινήσει να το κάνουμε; Τα ίδια προβλήματα αντιμετωπίζουν οι τέσσερις άνθρωποι με τα περίεργα ονόματα στην παρακάτω ιστορία.

Ο Όλοι, η Κάποια, ο Κανένας και η Οποιαδήποτε.

Αυτή είναι η ιστορία τεσσάρων ανθρώπων. Ήταν κάποτε ο Όλοι, η Κάποια, ο Κανένας και η Οποιαδήποτε.

Ο Όλοι, όπως όλοι και όλες, είναι πολυάσχολος. Όλοι τρέχουν από δω και όλες από κει εξάλλου. Όλοι και όλες έχουν δουλειές και υποχρεώσεις και όλες και όλοι το ξέρουμε αυτό καλά.

Ο δρόμος όμως έχει γεμίσει με σκουπίδια από τον χθεσινό αέρα. Και αν βοηθήσουμε όλοι από λίγο, τότε η δουλειά θα τελειώσει πιο γρήγορα. Και ναι, αυτό είναι το σωστό, το ξέρουμε όλοι. Όλοι;

Όμως ο Όλοι δεν μπορεί διότι τρέχει να προλάβει το λεωφορείο, το ξυπνητήρι χάλασε, δεν χτύπησε, και ξύπνησε αργά: «Έχω αργήσει! Το ξέρω. Έτσι είναι το σωστό! Αλλά βιάζομαι πολύ. Ίσως αύριο πρωί;». Μου λέει όμως να μην ανησυχώ: Κάποιος ή Κάποια θα βρεθεί να μαζέψει τα σκουπίδια από τον δρόμο.

Η Κάποια πάλι δεν μπορεί: Σαν όλες και όλους τρέχει από το πρωί. Κάποιοι φυσικά μπορούν, και κάποιες επίσης, η Κάποια όμως βιάζεται κι αυτή διότι πρέπει, πριν από όλα, να αφήσει τα παιδιά στο σχολείο. Γυρίζει, με κοιτάζει και μου λέει: «Σύμφωνοι. Είναι σωστό να βοηθάμε όπου μπορούμε, όταν μπορούμε. Όμως υπάρχουν άνθρωποι για αυτό, πληρώνονται για να μαζεύουν τα σκουπίδια από τον δρόμο. Αυτή δεν είναι η δουλειά όσων εργάζονται στις υπηρεσίες καθαριότητας. Ή μήπως όχι;».

«Εντάξει», της λέω, «Έχεις δίκιο. Αλλά πάλι, είναι το σωστό! Εξάλλου δεν είναι κάτι τρομερό. Μπορεί Οποιαδήποτε ή οποιοσδήποτε να βοηθήσει σε αυτό».

Η Οποιαδήποτε θυμώνει όμως όταν μαθαίνει ότι κάποιος αλλά και η Κάποια δεν βοήθησε με τα σκουπίδια το πρωί. «Στο κάτω-κάτω και η Κάποια δεν είναι οποιαδήποτε άλλη; Δηλαδή τι; Δεν θα βοηθήσουμε; Δεν είναι το σωστό να βοηθάς; Και ναι, σύμφωνες: Οι υπηρεσίες καθαριότητας είναι υπεύθυνες για την καθαριότητα αλλά δεν δουλεύουν όλοι και όλες εκεί! Κάποιες βεβαίως και δουλεύουν και εκεί αλλά κάποιοι άλλοι πάλι όχι. Παρόλα αυτά, νομίζω ότι η Κάποια θα μπορούσε να βοηθήσει. Δεν είναι δα και τόσο σπουδαία δουλειά να μαζεύεις τα σκουπίδια. Όλες και όλοι

εξάλλου μένουμε στην ίδια πόλη και όπως βρωμίζουμε την πόλη, έτσι θα πρέπει και να βοηθάμε για να την καθαρίσουμε».

«Ναι», λέει ο Όλοι, που σα να άκουσε ξανά το όνομά του. «Μα δεν μπορούμε να τρέχουμε για όλα, όλες και όλοι! Εξάλλου, πρόκειται για τόση δα μικρή δουλειά την οποία μπορεί να κάνει ο οποιοσδήποτε ή η *Οποιαδήποτε*».

«Μα», διαμαρτύρεται η *Οποιαδήποτε*, «δεν πρέπει να έχω εκπαιδευτεί; Να βγάλω μια σκούπα, ναι μπορώ. Αλλά πώς να μαζέψω τα σκουπίδια από τον δρόμο; Θέλω μεγάλο φάρασι και μεγάλη σκούπα. Κάδο, ειδικά γάντια και ρούχα! Δεν νομίζω να μπορώ».

«Συγγνώμη», παίρνει τον λόγο και πάλι ο Όλοι: «Και χρειάζεσαι *Κάποια* εκπαίδευση για αυτό;».

«*Κανένας* δεν μπορεί να το κάνει μόνος του ή μόνη της αυτό, θέλει χρόνο, συνεργασία και εξοπλισμό», λέει η *Κάποια* και ο *Κανένας* συμφωνεί: «*Κανένας* δεν θα πρέπει να πετάει τα σκουπίδια στον δρόμο. Από μεριάς μου πάντως, εγώ δεν πέταξα απολύτως τίποτα», λέει ο *Κανένας* λίγο θυμωμένα. «Όλοι και όλες θα πρέπει να φροντίσουν να πετούν τα σκουπίδια τους στους κάδους, εξ αρχής! Όλες και όλοι!».

«Πάλι εγώ;». Φωνάζει ο Όλοι θυμωμένος. «Θα βοηθήσει *Κανένας* ή πάλι όλα εγώ;».

Επιπλέον πληροφορίες

Η ιστορία είναι προσαρμογή από μία αντίστοιχη ιστορία που λειτουργεί στα αγγλικά σα λογοπαίγνιο (all, somebody, nobody και anybody) και χρησιμοποιείται συχνά για να δείξει πώς οι δουλειές μένουν τελικά πίσω αν όλοι και όλες μας νομίζουμε ότι κάποιος άλλος ή κάποια άλλη έχει αναλάβει ή θα αναλάβει να κάνει κάτι.

Άσκηση

Βρες επιχειρήματα για να στηρίξεις τον Όλοι, την Κάποια, τον Κανένα και την Οποιαδήποτε.

Επιπλέον δραστηριότητα

Σκεφτείτε και συζητήστε τι θα γινόταν αν ... και συμπληρώστε:

- Όλοι / όλες καθαρίζαν.
 - ο Αν καθαρίζαν όλοι, τότε...
- Όλοι / όλες κοίταζαν τη δουλειά τους μόνο.
 - ο Αν όλοι / όλες κοίταζαν τη δουλειά τους μόνον, τότε ...
- Όλοι / όλες έλεγαν ότι αυτή είναι δουλειά για κάποιον / κάποια άλλη.
 - ο Αν όλοι / όλες έλεγαν ότι αυτή είναι δουλειά για κάποιον / κάποια άλλη, τότε ...
- Όλοι / όλες δεν έκαναν τίποτα.
 - ο Αν όλοι / όλες δεν έκαναν τίποτε, τότε ...

Οι λέξεις «όλοι / όλες», «κάποιοι / κάποιες (συχνά και: μερικοί ή ορισμένοι / μερικές ορισμένες)» και «κανένας / καμία» είναι περίεργες λέξεις που συχνά απαιτούν σκέψη. Στην παραπάνω ιστορία «όλοι / όλες» οφείλουμε να φροντίζουμε για την καθαριότητα των χώρων που ζούμε και κινούμαστε. Αν όμως υπάρχουν υπηρεσίες καθαριότητας που καθαρίζουν τους χώρους που κινούμαστε και ζούμε, τότε θα μπορούσαμε να σκεφτούμε ότι δεν χρειάζεται να φροντίσουμε εμείς για την καθαριότητα. Και πάλι όμως: Θέλω να πω ότι: «καθαρίζω τα σκουπίδια που κάνω» και «όλοι / όλες θα πρέπει να καθαρίζουν τα σκουπίδια που κάνουν».

Κι αν ίσως τα πράγματα να είναι σαφή με την καθαριότητα και την ευθύνη που εγώ νιώθω να φροντίσω να καθαρίζω τα δικά μου σκουπίδια, τι συμβαίνει με πιο πολύπλοκες περιστάσεις, όπως π.χ. όταν καλούμαι να αποφασίσω αν θα πω ή δεν θα πω την αλήθεια.

Σκεφτείτε και συζητήστε την ακόλουθη πρόταση:

- Πρέπει πάντοτε να λέμε την αλήθεια;

Αλλιώς διατυπωμένη: Όλοι / όλες πρέπει πάντοτε να λένε την αλήθεια. Άρα: Κανείς / καμία δεν πρέπει να λέει ποτέ ψέματα.

Συμφωνείς; Θα πρέπει πάντοτε όλοι και όλες να λένε την αλήθεια; Τι συμβαίνει όμως αν:

- Η αλήθεια είναι άβολη;
- Ένα μικρό ψέμα σε απαλλάσσει από πιθανές παρεξηγήσεις.
- Π.χ.: Μια φίλη ή ένας φίλος σου έχει αντιγράψει και έχει πάρει καλό βαθμό ενώ εσύ όχι.
- Ένα μικρό ψέμα σε απαλλάσσει από πιθανές παρεξηγήσεις.

Π.χ.: Στην κατασκήνωση ένας φίλος ή μία φίλη ετοιμάζουν κρέπες αλλά δεν είναι νόστιμες (τρώγονται βεβαίως αλλά δεν σου αρέσουν).

Ένα ψέμα μπορεί κάποιες φορές να βοηθήσει;

Π.χ.: Ετοιμάζετε ένα πάρτι γενεθλίων έκπληξη για τη φίλη σου. Αλλά η φίλη σου κάτι μοιάζει να έχει καταλάβει.

Τι κάνεις;

- Αν πεις την αλήθεια, θα χαλάσεις την έκπληξη.
- Αν πεις ψέματα, θα συμβάλεις στην έκπληξη.

Σκέψου τώρα κι αυτό:

Αν η φίλη σου δεν περάσει καλά και σε θεωρήσει υπεύθυνη;

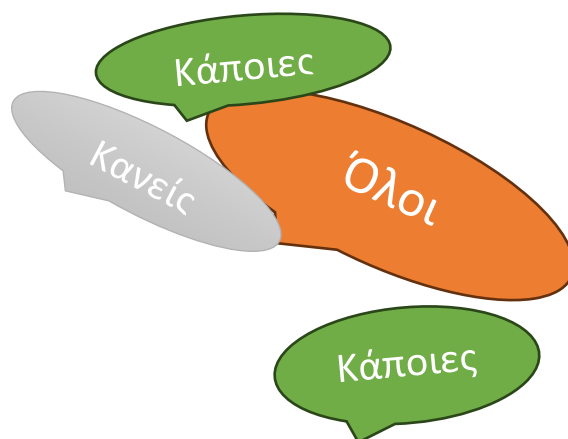
Αν δεν της αρέσουν οι εκπλήξεις και σε θεωρήσει, ξανά, υπεύθυνη;

Ερώτηση

Μήπως τελικά αυτό το «όλοι / όλες» ή «πάντοτε» μπερδεύει περισσότερο παρά διευκολύνει τη συμπεριφορά μας;

Αντίρρηση

Τι θα συνέβαινε όμως αν λέγαμε ότι «κάποιες φορές μπορούμε να λέμε ψέματα» ή «κάποιες φορές μπορούμε να μην αναλαμβάνουμε την ευθύνη των πράξεών μας» ή «κάποιες φορές μπορούμε να χρησιμοποιούμε τους άλλους ή τις άλλες για δικό μας όφελος;».

Βασικές έννοιες

Γνώση. Πράξη. Αλήθεια. Ψέμα. Όλοι / όλες. Κανένας / καμία. Κάποιοι / κάποιες.